

Dr. Dóczy

Zala megyei Tanács Végrehajtó Bizottságának
Nagykanizsai Járási Hivatala;
Nagykanizsa, Szabadság tér 7. Tel. 11-158.

Készült: 16 példányban

Készítette: Dr. Dénes Béla

1800
900 / 58 = 17
320

J e l e n t é s

a járásban lévő iskoláskorú cigánygyerekek beiskolázásáról és tanulmányairól, különös tekintettel a Csapi Kollégium tevékenységéről.

1976-
891

Járásunkban 1966 óta intenzív kísérletek folytak a cigánytanulók oktatásának, nevelésének eredményesebbé tétele érdekében. E kísérletek elsődleges indítéka az 1960-as évektől a cigány népességnél jelentkező demográfiai robbanás volt. E robbanás jelentkezett járásunkban a tan kötelező kora cigányság, a cigánytanulók esetében is. 1966/67-ben 352, 1970/71-ben 597, 1973/74-ben 635, 1975/75-ben 735, 1975 október 1-én 832 cigánytanulót tartottak nyilván iskoláink. Mindez akkor következett be, amikor a járás iskoláiban az össz. tanulólétszám 10.000-ról 6.019-re csökkent. Ez azt jelentette, hogy a cigánytanulók aránya az 5,4 százalékról közel 14 százalékra emelkedett, tehát négy év múlva e növekvő arány a felnőtt lakosság aránya is lesz.

A pedagógiai kísérletek másik indítéka a hátrányos helyzet felszámolása, az oktatási rendszer demokratizmusának alapját jelentő tanulási esélyegyenlőség megteremtése volt. Végezetül az is a pedagógiai kísérletek irányába hatott, hogy az eddigi eredményekkel korántsem lehettünk elégedettek, hiszen a cigánygyerekek egy része beiskolázásra sem került, a beiskolázottak 80 százaléka megrekedt az alsótagozatban, csak néhányan jutottak el a nyolcadik osztályig és 10 év alatt csak mutatóba egy-két cigánygyerek a középfoku oktatásig.

A rendelkezésre álló vizsgálati tapasztalatok, a kísérletek eredményei alapján a cigányoktatás területén a következő főbb feladatcsoportokat emeltük ki:

- 1./ A beiskolázást,
 - 2./ törekvés az oktató-nevelőmunka eredményesebbé tételére,
 - 3./ és a leghátrányosabb helyzetben lévők részére a kollégium létrehozása.
- . / .

1./ A beiskolázás

A cigánytanulók beiskolázása járásunkban ma már közel 100 százalékos. Ez közel egy évtizedes küzdelmes munka, társadalmi összefogás eredménye. A letelepedés mellett ez a második legjelentősebb mérföldkő a cigányság történetében.

A beiskolázás összehangolt tevékenységet kíván a járási hivatal művelődésügyi és egészségügyi osztályai, valamint a községi tanácsok, iskolák, a községi társadalmi- és tömegszervezetek között. A leglényegesebb feladat a tankötelesek nyomon követése, az esetleges elköltözések időbeni jelzése annak érdekében, nehogy a tankötelesek "kácsuszszanak" valamilyen formában a beiskolázás alól. Tanácsaink ennek érdekében - nagyon helyesen - a szabálysértési eljárásoktól sem riadnak vissza.

A beiskolázással együtt, több községben lehetővé tettük az iskolakezdés előtti tisztálkodást, napközi esetén az étkezést is. Mindez a gyerekek iskolába "csalogatását" szolgálta és szolgálja.

Az étkezéssel kapcsolatban egyre gyakrabban vetődött fel a térítés problémája. Elvként mondtuk ki, hogy az étkezését fizetni kell, ha a lehető legminimálisabb, jelképes összeget is.

A beiskolázást lényegesen elősegítené az óvodai ellátottság kiszélesítése. Az óvodai ellátottság a cigánygyerekek egész kis hányadára terjed ki. Ennek oka elsősorban az, hogy a cigányszülők csak nagyon nehezen barátkoznak meg az óvodával, másrészt nem állnak a beilleszkedés azon fokán, amely lehetővé tenné a nagyobb beovódázást, a higiénés problémák miatt. Jelenleg biztató kezdeményezések vannak e tekintetben a miklósfai, galamboki, magyar-szerdahelyi, zalakomári óvodákban.

Az óvodai ellátottság szélesítéséig nagyjelentőségűek az iskolára előkészítő tanfolyamok. Ebbe a beiskolázásra kerülő cigánytanulók közel 90 százalékát sikerült bevonni. Rövidtávon feladatként jelöltük meg az egyéves iskolaelőkészítő tanfolyamok szervezését. Az iskoláskor előtti intézményes nevelés ugyanis lehetővé teszi a környezeti ártalmak csökkentését, közelebb visz az esélyegyenlőséghez.

2./ Az oktató - nevelőmunka eredményesebbé tételére irányuló törekvések

Ez lényegesen több gondot és problémát okoz, mint a beiskolázás. Itt meglehetősen nagy különbség van az egyes cigány etnikai csoportok között. Így például a zenészek esetében - a járás cigánylakosságának 25 %-a - a mulasztási átlag alig haladja meg a nem-cigány tanulókéét. A teknővájó /pula/ cigányok a beilleszkedés legalacsonyabb fokán állók - esetében a mulasztás rendkívül nagy, különösen a pásztorkodó cigányok gyermekeinél. Legnagyobb a hiányzás a közsörös és vásáros cigányoknál. A járás iskoláiban a mulasztott órák 90 %-át a cigánytanulók mulasztásai okozzák. Nehezíti a helyzetet az is, hogy itt a családlátogatás sem használ, sőt a szabálysértési feljelentés sem mindig.

Természetesen a rendszeres iskolabajáráshoz az iskolabajárás minimális anyagi feltételeinek biztosítása is szükséges. Ez alatt nemcsak a tanszerellátást kell érteni, hanem ruhát, cipőt is biztosítani kell, mégpedig úgy, hogy ez ne növelje a szülők alkoholra fordítható anyagi javait.

A nevelőotthonokkal kialakított kapcsolat, valamint a községi tanácsai segélyek révén, szinte évente rendszeresen el tudjuk látni az iskolábamenőket a tanszerek mellett ruházattal is.

A sok mulasztás és a kezdeti lemaradás miatt, sem az oktatási, sem a nevelési eredmények nem voltak megfelelőek. 1970-ben a cigánytanulóknak csak 1,7 százaléka jutott el a 8. osztályig. A nevelők sokféle oktatási módszerrel kísérleteztek, de az eredmények alig lettek jobbak. Ezért láttuk szükségesnek az alsótagozatban külön, önálló cigányosztályok szervezését. A cigányosztályok felállításával a pedagógiai cél a következő volt:

egy sajátos oktatási- nevelési programmal a cigánygyerekek beilleszkedését gyorsítani és a hátrányok leküzdése után a normál képességű cigánygyerekek felzárkózását nemcigány társaikhoz legkésőbb az 5. osztályig biztosítani.

Ebből kiindulva a külön cigányosztályok szervezése csak az alsótagozatra, itt is elsősorban az első- és második osztályokra szorítkozott.

Mindez jelentős pedagógiai eredményekkel járt. A cigányosztályokba járó normál fejlettségű és képességű cigánygyerekek a hátrányt viszonylag gyorsan behozták. Némelyek már az első, többen a második osztály után vegyes osztályban folytathatták tanulmányaikat.

Mindez két dolgot látszott bizonyítani. Először azt, hogy a beilleszkedés meggyorsítása, eredményesebbé tétele intenzív kurzussal lehetséges. A cigánygyermek biológiai és pszichés fejlődése az intenzívebb oktatás és nevelés hatására, különösen a 6-7 éves korban ugrásszerűvé tehető. Másodsor, hogy e hatékonyság arányosan fokozható a környezeti hatások - nyugodtan nevezhetjük ártalmaknak - csökkentésével. Röviden: a család "nevelőhatásának" csökkentése fokozza az eredményességet.

A cigányosztályokban nyert pedagógiai tapasztalatok és az 1970-ben a járás valamennyi községére kiterjedő szociológiai felmérés adatai egyértelműen olyan pedagógiai eljárás szükségességét vetették fel, amely a beiskolázás mellett minden eddiginél jobban biztosítja a rendszeres iskolabajarást, az optimális biológiai és szellemi fejlődést, miközben a minimumra csökkenti az otthoni káros környezeti hatásokat. Ez csak a kollégium lehetett!

3./ A Csapi Kollégium

1970-ben az akkori Járási Tanács VB. Művelődésügyi Osztálya a Zalai Gyermekvédelmi Heteken /1970. október 7-23 / a cigányoktatás tapasztalatairól számolt be. Az, hogy e fórumon e téma napirendre került, lehetővé vált a cigányügy társadalmi bázisának kiszélesítése is. 1971-ben a megyei tanács mellett működő Művelődésügyi Bizottságnak Cigányügyi Albizottsága is alakult. Mindez közelebb hozta a kollégium megvalósításának lehetőségét. 1971-ben eldőlt a hely kérdése is a Csapi kastélyban. Ezzel megkezdődött az új kísérlet bevezetésének előkészítése.

A kollégium létrehozásának célja a következő volt: Olyan intézményt létrehozni, amely biztosítja a nagykanizsai járás leghátrányosabb körülmények között élő cigánytanköteleseik beiskolázását, oktatását és nevelését, megkönnyíti a tanulók beilleszkedését.

Az általános célkitűzés nevelési feladatrendszerre bontásakor abból indultunk ki, hogy egy intenzív nevelési szakasz alatt kell leküzdeni a környezetből hozott valamennyi hátrányt és meg kell teremteni az első négy osztály elvégzése után, az 5. osztályig az együtthaladás feltételeit. Így kiemelt nevelési feladat lett a biológiai fejlesztés, a higiénia és magatartási szokásrendszer kialakítása, a közösségformálás, a feladattudat és felelősségérzet kialakítása, új erkölcsi normarendszer és hatékony munkára nevelés /kibúvva a sajátos cigány életforma elemzéséből /.

Mindebből látható, hogy egy rendkívül feszített és célirányos nevelési programot kellett megvalósítani, hónapok alatt felszámolni egy évszázados életforma hagyományrendszerét, viselkedésformáit és erkölcsi viszonyulásait, mindennek helyébe egy teljesen újat, egy új személyiségtipust teremteni.

A kollégium létrehozásához, a kastélyépület átalakítására és bővítésére állami költségvetés biztosította az anyagiakat, így ez viszonylag kevés gondot okozott. A legnagyobb problémát a beiskolázás jelentette, hiszen cigánynak és nemcigánynak egyaránt teljesen új uton kellett elindulni.

A beiskolázás során nagy gondot fordítottunk az úgy társadalmi bázisának megteremtésére, az eszmei előkészítésre, a lehető legtöbb fórum "ráhangolására". Így sor került a feladat ismertetésére, a községi tanácselnökök járási értekezletén /1972.január 27./, megbeszélésre az MSZMP Járási Bizottságán /1972.február 8./, igazgatói értekezleten /1972. június 30./ A beiskolázás szervezésére az érdekelt községekben a tanácselnökök és iskolaigazgatók vezetésével párt és tömegszervezetek, ifjúságvédelmi albizottságok részvételével Operatív Bizottságok alakultak /1973.január 10./ Az egész tevékenység irányítását és koordinálását a Járási Hivatal Művelődésügyi Osztálya végezte.

Az 1973. január 10.-i járási szintű operatív bizottsági megbeszélés alapján a községi bizottságok 1973. május 10-ig valamennyi családot meglátogatva, az önkéntesség lehető leghigorubb betartása mellett, elkelt

a 60 férőhely, a Járási Hivatal Művelődésügyi Osztályára beérkezett valamennyi jelentkezett tanuló anyaga. A beiskolázást illetően megpróbálkoztunk aktívahálózat kiépítésével a cigányszülők körében is, azonban ebbe csak egy-két cigányszülőt sikerült bevonni.

A kollégium bizonyos építési problémák miatt szeptember 1-e helyett 1973. szeptember 10-én indult. 10 községből 54 gyereket szállítottak az igazgatók, tanácselnökök, párttitkárok a kollégiumba állami gazdasági mikrobuszokon, tsz. személygépkocsikon és saját gépkocsijaikkal.

A legtöbb gyerek olyan ruházatban jött, hogy azonnali fertőtlenítés, fürdetés és tetőtől-talpig történő öltöztetés vált szükségessé. A fertőtlenítést és fürdetést a járási KÖJÁL, az öltöztetést a Galamboki ÁFÉSZ látta el példásan.

Az induláskor a gyerekek is nehezen alkalmazkodtak az új környezethez /nem tudtak ágyban aludni, asztalnál enni, s tb./ Ennek ellenére a nagyobb gondot a szülők jelentették, akik nap, mint nap megjelentek a kollégiumban, sokszor teljes alkoholos állapotban és fenyegetőzve követelték vissza gyermekeiket, nem egy esetben el is rabolták őket. A létszám is nagyon lecsökkent. A fordulat 1973. novemberében következett be, amikor 21 szepetneki cigányszülő november 4-én társadalmi munkát végzett a kollégium parkjában. Az érdeklődés a cigányszülők körében nőtt, a tanév végére a létszám 59-re emelkedett.

1975. szeptember 1-től a kollégium 80 férőhelyes lett.

A nevelési és oktatási eredmények a vártnál jobban alakultak. A gyerekek alkalmazkodtak új környezetükhöz. Az új magatartási és szokásrendszer kialakulását mi sem jelzi jobban mint az, hogy a gyerekeket nyugodtan el lehetett vinni Budapestre táborozásra. Az eddigi két nyáron a táborokban mindig a legrendesebb raj címet nyerték el.

Jelentős lépés volt a Csapiban 4. osztályt végzett gyerekek áttelepítése a Nagyrécsesi Kollégiumba. Erre az eredeti terv szerint 1975. szeptember 1-én került sor, amikor 16 cigánytanuló költözött Nagyrécsére, hogy

ott az 5. osztályban már együtt tanulhasson hasonló koru nemcigány társaival. Természetesen ez sem ment minden zökkenő nélkül, hiszen itt is nemcsak a cigányszülők idegenkedtek, hanem a kollégiumban lakó nemcigány tanulók szülei is. A nagyrécei nevelőtestület jó meggyőző munkát végzett.

4./ A közeljövő fő feladatai

A Csapi kísérlet igazolta a pedagógiai elképzeléseket. Az eredmények, különösen a neveltség vonatkozásában rendkívül kiemelkedők, az oktatási eredmények ennél szerényebbek.

A jövőt illetően tehát Csapiban a neveltségi szint jelenlegi tartása mellett elsősorban az oktatási eredmények javítására kell törekedni, ennek megfelelően kell az intézmény bővítését is végezni és az iskolában működő nevelőket erősíteni.

- Az egész járásra kiterjedően tovább kell szélesíteni az óvodai ellátottságot és a cigánygyermek napközis ellátását.
- Meg kell szervezni a cigányszülők "nevelését" is. Ehhez a Csapi beiskolázáshoz hasonló szervezettséget, koordinációt kell biztosítani. Ennek irányítója járási szinten a járási hivatal művelődésügyi osztálya lehet.

Nagykanizsa, 1976. május 16.

Zala megyei Tanács VB.
Járási Hivatala
Nagykanizsa